

Laaja-alaista osaamista kansanterveyden eri alueilta tarjolla Wienissä – 9. Euroopan kansanterveyskonferenssi 'Health for all, All for Health', Wien, 9–12.11.2016

Euroopan kansanterveyskonferenssi Wienissä tarjosi pääpuhujien ja istuntojen lisäksi laajan valikoiman mielenkiintoisia sessioita ja työpajoja kansanterveyden eri osa-alueisiin liittyen. Aihealueita olivat muun muassa mielenterveys, maahanmuutto ja maahanmuuttajien terveys, työterveyteen liittyvät asiat, lasten ja nuorten terveys, elintavat, krooniset sairaudet ja monia muita. Tämän kokousselosteen ovat kirjoittaneet Sosiaalilääketieteen yhdistykseltä matkastipendin Wieniin saaneet kolme väitöskirjatutkijaa. Tästä syystä kokousselosteessa keskitytään kuvaamaan stipendiaattien omiin tutkimusaiheisiin liittyviä sessioita, joita ovat mielenterveys, maahanmuutto ja työterveys.

MIELENTERVEYDEN NÄKÖKULMIA

Mielenterveyden (public mental health) sessiot antoivat eri näkökulmia muun muassa mielenterveyden edistämiseen ja itsemurhien ehkäisyyn. Pitch esitykset tarjosivat lyhyitä, mutta moninaisia kuvauksia mielenterveyden edistämisen osa-alueista. Kanadalainen Melissa Genereux kertoi mielenterveyteen liittyvistä toimista Lac-Mégantic kaupungin junaonnettomuuden aikana ja jälkeen. Pääviesti oli se, että tukea

kansalaisten mielenterveyden vahvistamiseksi tarvitaan kriisitapahtuman jälkeen vielä pitkään, parhaimmillaan useiden vuosien ajan. Oskari Lahtinen Suomesta puhui mindfulnessin, itsemyötätunnon ja hyvinvoinnin yhteyksistä. Aihe vaatii lisää tutkimusta, mutta yhteyksiä tekijöiden välillä on jo havaittu. Iso-Britannian Farhang Tahzib kertoi nuorten voimaantumisen – hankkeesta, jossa keskitytään nuorten vahvuuksiin ja positiivisiin puoliin, toisin kuin usein on tapana. Nuoria koskevat hankkeet ovat usein ongelmalähtöisiä, nuoret nähdään haastavina ja vaikeina ja kansanterveysohjelmissa keskitytään enemmän riskitekijöihin kuin suojaaviin tekijöihin kuten resilienssiin ja voimaantumiseen. Puhuja kaipasikin lisää hyvinvointiin liittyviä aihealueita konferenssin ohjelmaan.

Työpaja mielenterveyden interventtioiden tarpeesta olevista ihmisistä keskittyi suurelta osin esittelemään Liettuan tilannetta lasten ja nuorten mielenterveyden edistämisen suhteen. Liettuassa on poikkeuksellinen tilanne, sillä maan suurimpia ongelmia on oman aikuisväestön maastamuutto vauraampiin Euroopan maihin ja sen myötä vanhempien taaksensa jättämät

lapset. Osalla näistä lapsista on muita sukulaisia, jotka pitävät heistä ainakin materiaalista huolta, mutta osa on jäänyt täysin yksin ja on yhteiskunnan armoilla. Näiden lasten ja nuorten mielenterveydessä on havaittu huolestuttavia muutoksia, jotka vaikuttavat niin koulunkäyntiin, hyvinvointiin kuin työllisyyteen. Haitallisia vaikutuksia ovat muun muassa koulusuoritusten aleneminen ja mielenterveyden ongelmat. Tukea mielenterveyden edistämisen interventtioiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin tarjosi Nina Tammisen esitys mielenterveyden edistämisen käsittekartoituksesta (concept mapping). Käsittekartoitusta tarjoaa kontekstin ja viitekehyksen, jonka pohjalle mielenterveyden edistämisen käytäntöjä ja arviointitutkimusta voidaan perustaa.

Itsemurhien ehkäisyyn liittyviä sessioita oli konferenssissa tarjolla runsaasti. Aiheen tärkeyttä korosti myös itävaltalainen Aida Tanios, joka puhui viiden nuoren kansanterveystieteilijän paneelissa liittyen Ottawan terveyden edistämisen julistukseen. Tanios toi esille tukea antavan ympäristön merkityksen myös itsemurhien ehkäisyssä. Hän painotti sitä, että itsemurhat ovat ehkäistävissä

– tukea antava ympäristö ja hyvinvoinnin ja elämän kaikinpuolinen laaja-alainen edistäminen ja vahvistaminen ovat tehokkaita keinoja ehkäisytoimissa. Eva Dumon Ghentin yliopistosta Belgiasta kertoi Flandersin alueen itsemurhien ehkäisystrategian kehittämistä. Strategiaan kuuluu viisi eri osa-alueita: mielenterveyden edistäminen, neuvontapuhelien ja -verkkosivujen tarjoaminen, terveyden ammattilaisten kouluttaminen, korkean riskin ryhmille tarjotut interventiot sekä itsemurhien ehkäisyn suositusten kehittäminen ja toteuttaminen. Mielenterveyden edistämisen toimiin kuului muun muassa mielenterveyden edistämisen interventiot kouluissa ja työpaikoilla, stigman vähentämiseen tähtäävät toimet ja vanhemmuustaitojen vahvistaminen. Riskiryhmiin kohdistuvia ohjelmia olivat muun muassa tukiryhmät itsemurhiin kuolleiden läheisille sekä mobiilisovellus itsemurhaa yrittäneille. Itsemurhien ehkäisyn suositusten kehittämisessä hyödynnetään jo kehitettyjä itsemurhien ehkäisyn suosituksia, jotka on tuotettu eurooppalaisessa Euregenas-hankkeessa. Liettuassa on myös meneillään itsemurhien ehkäisyn toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen, sillä Liettuan itsemurhaluvut ovat Euroopan korkeimpia. Todenäköisyys kuolla itsemurhaan on Liettuassa 2,5 kertaa korkeampi kuin kuolla liikenneonnettomuudessa. Itsemurhien ehkäisyyn liittyvissä sessioissa käsiteltiin myös tutkimuksellisia itsemurhien ehkäisyyn liittyviä aiheita kuten itsemurhien

taustatekijöitä ja Wetherer vs. Papageno vaikutuksen merkitystä.

Päivien aikana järjestettiin myös EUPHAN public health – jaoston kokous, johon kaikki aiheesta kiinnostuneet olivat tervetulleita osallistumaan. Kokouksessa keskusteltiin konferenssin tarjonnasta ja eri aihepiirien tarpeellisuudesta. Lisäksi pohdittiin tulevan Tukholman konferenssin ohjelmaa ja osallistujilla oli mahdollisuus ehdottaa sessioiden ja työpajojen aiheita. Ehdoteltavia aiheita olivat muun muassa mielen hyvinvointi ja positiivinen mielen-terveys, itsemurhien ehkäisy sekä mielenterveys ja ympäristö. Keskustelussa oli myös public mental health – jaoston oman verkostokirjeen perustaminen. Jaoston tapaamiseen osallistuminen antoi mahdollisuuden päästä aktiivisesti mukaan sen toimintaan sekä tulevan, Tukholmassa järjestettävän konferenssin suunnitteluun.

TYÖKYVYN TUTKIMUSTA

Euroopan kansanterveyskonferenssi tarjosi tänä vuonna myös useita työhön, työkykyyn ja sairauspoissaoloihin liittyviä rinnakkaissessioita. Yhtenä ajankohtaisena teemana olivat ikääntyvien työntekijöiden työurat ja niiden pidentäminen. Aihetta käsiteltiin kattavasti jo ennen varsinaista konferenssia pidetyssä EUPHA:n Social Security, Work and Health -jaoston järjestämässä pre-konferenssissa, jossa keskityttiin aiheeseen liittyvien kansainvälisten vertailututkimusten tekemisen erityispiirteisiin. Pre-konferenssin aikana kuultiin useita luentoja

muun muassa vertailututkimusten käsitteellisistä ja metodologisista haasteista. Maastrichtin yliopiston Angelique de Rijk kertoi tutkimusryhmässään kehitetystä maan lainsäädännölliset, kulttuuriin liittyvät ja työmarkkinoiden erityispiirteet huomioivasta analyttisestä viitekehystä, jota voidaan hyödyntää ikääntyvien työntekijöiden työurien pidentämiseen liittyvien kansainvälisten vertailututkimusten teossa. Hollantilaisryhmällä on tarkoitus lähettää tutkimus julkaisuuharkintaan pian, joten aiheesta kiinnostuneet voivat lukea siitä lisää lähiaikoina.

Konferenssin aikana järjestettiin myös työpaja koskien työurien pidentämistä niiden loppupäästä. Brittiläinen Charlotte Clark esitteli työpajassa tutkimusta, jossa selvitettiin lapsuuden psyykkisen terveyden yhteyttä työmarkkina-asemaan keski-iässä. Brittiläisen Jenny Headin esitys koski puolestaan keski-iässä koettujen kuormittavien psykososiaalisten työolojen ja mielenterveyden yhteyttä myöhempään työmarkkinoilta poistumiseen. Marianna Virtanen kertoi tutkimuksesta, jossa havaittiin, että ylemmillä toimihenkilöillä on noin kaksi kertaa suurempi todennäköisyys jatkaa työntekoa eläkeiän jälkeen alemmissa ammatiasemissa oleviin verrattuna. Eroja selittivät tutkimuksessa erityisesti terveyteen ja työoloihin liittyvät tekijät.

Muissa työkykyyn liittyvissä rinnakkaissessioissa käsiteltiin muun muassa mielen-terveyshäiriöitä ja sairauspoissaoloja, työkyvyttömyyden ris-

kitekijöitä sekä työkyvyttömyyttä edeltäviä kehityskulkuja. Ruotsalaisen Magnus Helgessonin esityksessä tarkasteltiin eroja mielenterveyshäiriöiden yhteydestä myöhempään työttömyyteen, sairauspoissaoloihin ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen syntyperäisillä ruotsalaisilla ja Ruotsissa asuvilla maahanmuuttajilla. Johanna Pekkala kertoi pitkien sairauspoissaolojen ammatti-asemien välisistä eroista ja niissä tapahtuneista muutoksista viimeisten kahden vuosikymmenen aikana suomalaisessa työikäisessä väestössä. Sanna Kärkkäisen esitys käsitteli ruotsalaisella kaksosaineistolla tehtyä tutkimusta, jossa tarkasteltiin yötyön yhteyttä myöhempään tuki- ja liikuntaelinten sairauksista johtuviin työkyvyttömyyseläkkeisiin. Annina Ropponen puolestaan esitteli samalla aineistolla tehtyä tutkimusta yötyön yhteydestä sydän- ja verisuonisairauksista johtuviin työkyvyttömyyseläkkeisiin. Molemmissa tutkimuksissa havaittiin yötyön lisäävän riskiä myöhempään pysyvään työkyvyttömyyteen tutkittujen sairauspääryhmien osalta.

MAAHANMUUTTAJIEN TERVEYS JA HYVINVOINTI

Maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden terveyteen ja hyvinvointiin liittyvien kysymysten ajankohtaisuus näkyi myös tämän vuoden konferenssiohjelman tarjonnassa. Tänä vuonna pääteemoiksi nousivat maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen palveluiden käyttö, tasavertainen asema, krooniset taudit sekä tietysti vuoden 2015 turvapaikkahakijakriisi.

Kun edellisinä vuosina oli ajoittain vaikeaa keksiä mihin suuntautuisi maahanmuuttajaihteisten sessioiden puutteesta, tänä vuonna oli ajoittain jo vaikeaa valita mihin menisi koska samaan aikaan saattoi olla tarjolla useita mielenkiintoisia maahanmuuttajateemaisia esityksiä tai työpajoja.

Korkealaatuisiin rekisteritai survey-aineistoihin perustuvien esitysten rinnalle mahtui myös pitkälle johtopäätöksiä vieviä hyvin pieneen otokseen perustuvia laadullisia tutkimuksia. Kaikissa tutkimuksissa ei myöskään huomioitu tietolähteiden sovellettavuutta kuvastamaan maahanmuuttajien tilannetta, kuten esimerkiksi väestörekisterissä olevan koulutustiedon paikkansapitävyyttä toisessa maassa koulutuksen saaneiden maahanmuuttajien keskuudessa. Maahanmuuttajatutkimukseen tarttuvien tutkijoiden tulisi huomioida maahanmuuttajiin liittyviä erityiskysymyksiä niin datan hallinnassa kuin tulosten tulkinna.

Suomalaiset maahanmuuttajataustaiseen väestöön kohdistuvat survey-tutkimukset olivat monipuolisesti edustettuna konferenssin ohjelmassa. Natalia Skogbergin esitys koski laajasti Suomen ulkopuolellakin käytetyn FINDRISC diabetesriskilaskurin sovellettavuutta maahanmuuttajaväestölle perustuen Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimukseen (Maamu). Hannamaria Kuusio esitti Ulkomaista syntyperää olevien työ- ja hyvinvointitutkimuksessa (UTH) havaittuja väestöryhmittäisiä eroja tyydyttymättömän palvelu-

tarpeen yleisyydessä. Reija Klemetti kertoi Kouluterveyskyselyyn osallistuneiden ulkomaalaista syntyperää olevien nuorten lisääntymisterveystietoisuudesta.

Selkeä enemmistö tähän asteisiin maahanmuuttajatutkimuksista on keskittynyt työikäisiin maahanmuuttajiin. Maahanmuuttajataustaisten lasten terveyttä käsittelevän työpajan aikana todettiinkin että Euroopassa on ylipäänsä erittäin niukasti tietoa maahanmuuttajataustaisista lapsista. Natalia Skogberg esitti tässä työpajassa Maahanmuuttajalasten ja -nuorten terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (Ethnoids) tuloksia koskien somalialais- ja kurditaustaisten lasten lihavuutta ja elämäntapoja.

Migrant and Ethnic Minority Health – jaoston kokouksessa esitettiin 17–19 toukokuuta 2018 Edinburghissa Skotlannissa järjestettävään 1st World Congress on Migration, Ethnicity, Race and Health kokousta. Tämä tulee korvaamaan joka toinen vuosi järjestettävän EPH:n maahanmuuttajateemaisen konferenssin.

ROHKEUTTA KANSANTERVEYSTYÖHÖN

Euroopan kansanterveyskonferenssi Wienissä osoitti, että kansanterveystyön tulee jatkua ja kehittyä niin politiikan, käytännön kuin tutkimuksen tasolla. Evelyne de Leeuwin provosoivoin sanoin: ”It’s time for outrage!” Kansanterveystyö tarvitsee rohkeutta, pitkäjänteisyyttä, päätäväisyyttä sekä yhteistyötä eri sektoreiden kesken muun muassa HiAPin keinoin.

KIITOKSET

Kirjoittajat haluavat kiittää Sosiaalilääketieteen yhdistystä matkastipendeistä, jotka mahdollistivat osallistumisen Euroopan kansanterveyskonferenssiin Wienissä.

KIRJOITTAJIEN KONTRIBUUTIOT

NT on kirjoittanut käsikirjoituksen yleiset osiot sekä osiot mielenterveyden edistämisestä ja itsemurhien ehkäisystä. JP on kirjoittanut käsikirjoituksen osion työkykyyn ja sairauspoissaoloihin liittyvistä teemoista. NS on kirjoittanut käsikirjoituksen osion maahanmuuttajateemoista.

NINA TAMMINEN

*LitM, MA, tohtorikoulutettava
Jyväskylän yliopisto,
terveystieteiden laitos*

Erikoissuunnittelija

*WHO:n mielenterveysalan
yhteistyökeskus*

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Mielenterveysyksikkö

JOHANNA PEKKALA

*LL, KTM, yleislääketieteeseen
erikoistuva lääkäri,
tohtorikoulutettava*

Helsingin yliopisto

kansanterveystieteen osasto

NATALIA SKOGBERG

TtM, tohtorikoulutettava, tutkija

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

*Yhdenvertaisuus ja osallisuus-
yksikkö*